

خلاصه گزارش بررسی طرح آماری
ارزیابی عملکرد آیین نامه تشکیل
بنگاه‌های اقتصادی زودبازده

کد موضوعی: ۲۲۰

شماره مسلسل: ۹۷۳۵-۱

دفتر: مطالعات اقتصادی

مرداد ماه ۱۳۸۸

به نام خدا

فهرست مطالب

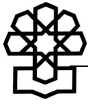
۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۳.....	۱. سیمای آماری جامعه نمونه
۴.....	۲. نتایج به دست آمده از طرح آماری
۱۱.....	محدودیت‌های پیش‌روی تحقیق
۱۴.....	پیشنهاد سیاستی
۱۴.....	منابع و مآخذ

خلاصه گزارش بررسی طرح آماری ارزیابی عملکرد آیین‌نامه تشکیل بنگاه‌های اقتصادی زودبازده

چکیده

یکی از دغدغه‌های اساسی نمایندگان محترم مردم در مجلس شورای اسلامی همواره مسئله بیکاری و راهکارهای مواجهه با آن بوده است. در همین راستا، دولت محترم در اسفند ماه سال ۱۳۸۴ و در راستای اصول قانون اساسی و مواد قانون برنامه چهارم توسعه، آیین‌نامه اعطایی تسهیلات به بنگاه‌های کوچک و زودبازده را به تصویب رساند. گزارش حاضر خلاصه طرح ارزیابی عملکرد آیین‌نامه تشکیل بنگاه‌های زودبازده است. نتایج بررسی حاکی از آن است که سیاست حمایت از بنگاه‌های زودبازده مورد تأیید است اما با توجه به آسیب‌های مترتب بر آن بدون ایجاد نظام ساختارمند اتصال رابطه بنگاه‌های بالادستی با بنگاه‌های پایین‌دستی نظیر استقرار سیستم اطلاعاتی مناسب، ایجاد بسترهای قانونی، راه‌اندازی خوشه‌ها و حلقه‌های منسجم حاوی نیروهای ماهر و آموزش دیده و ... تزیق اعتبار به بنگاه‌های فعال و جدید، زمینه تحقق اهداف اشتغال پایدار را فراهم نخواهد کرد. مضافاً اینکه آثار و پیامدهایی نظیر افزایش نقدینگی و جابه‌جایی اعتبارات از نظام پولی و بانکی به بخش‌های کاذب به دنبال دارد که موفقیت این طرح را در هاله‌ای از ابهام قرار می‌دهد. بر این اساس به نظر می‌رسد نظارت برای حصول اطمینان از تحقق اهداف طرح از طریق آمارگیری و روش‌های فعلی پاسخگو نیست و به طراحی فرایندهای دقیق‌تری جهت حصول به اهداف اشتغال پایدار از طریق بنگاه‌های زودبازده نیاز دارد.

مقدمه

هدف این گزارش ارائه خلاصه‌ای از یافته‌های طرح آمارگیری ارزیابی عملکرد آیین‌نامه تشکیل بنگاه‌های اقتصادی کوچک و زودبازده اقتصادی است که در تابستان ۱۳۸۷ انجام شده است.^۱

به‌طور کلی هدف طرح‌های آمارگیری از این دست، حول چند محور اصلی معطوف است. کلیدی‌ترین این محورها عبارتند از:

- سنجش میزان فعال بودن بنگاه‌های کوچک و متوسط مشمول طرح،
- سنجش میزان اشتغال‌زایی بنگاه‌های مزبور،
- سنجش میزان انحراف منابع مالی (تسهیلات بانکی) از اهداف اصلی ناشی از تشکیل بنگاه‌های مزبور.

بر این اساس در بخش اول سیمای آماری جامعه نمونه به تصویر کشیده شده است و سپس نتایج به‌دست آمده از طرح مذکور به اجمال ارائه می‌شود. در پایان ضمن بیان محدودیت‌های پیش‌روی طرح آمارگیری، جمع‌بندی و پیشنهادهای سیاستی ارائه شده است.

۱. در این مطالعه، پیمانکار وزارت کار و امور اجتماعی، مجری جهاد دانشگاهی واحد علامه طباطبایی (ره) و ناظر علمی مرکز پژوهش‌ها بوده است.

۱. سیمای آماری جامعه نمونه

۱. در طرح آمارگیری تابستان ۱۳۸۷، تسهیلات پرداختی با توجه به سامانه آماری وزارت کار و امور اجتماعی، به سه طبقه تقسیم شد:

- طرح‌های کمتر از ۱۰ میلیون تومان،
- طرح‌های از ۱۰ میلیون تا ۵۰ میلیون تومان،
- طرح‌های از ۵۰ میلیون تومان به بالا.

نظر به اینکه ۶۹ درصد از تعداد کل طرح‌ها را - که بالاترین سهم از کل طرح‌ها را شامل می‌شد - تسهیلات خوداشتغالی دربرمی‌گرفت و حال آنکه از نظر حجم تسهیلات دریافتی، فقط ۹/۴ درصد از کل تسهیلات پرداخت شده شامل این بخش می‌شد، لذا کلیه تسهیلات پرداختی کمتر از ۱۰ میلیون تومان (اعم از خوداشتغالی و غیرخوداشتغالی) از جامعه آماری مورد نظر کسر و صرفاً طرح‌های با تسهیلات دریافتی بالاتر از ۱۰ میلیون تومان برای تعیین جامعه مورد نمونه‌گیری انتخاب شد.

۲. شایان ذکر است که حجم تسهیلات دریافتی طرح‌های واقع در محدوده ۱۰ میلیون تا ۵۰ میلیون تومان ۱۱/۲ درصد و حجم تسهیلات دریافتی از ۵۰ میلیون تومان به بالا ۷۹/۴ درصد از کل تسهیلات را دربرمی‌گیرد. جدول ۴ مقایسه سیمای آماری جامعه کلان بنگاه‌های زودبازده را با جامعه نمونه‌گیری شده برحسب تعداد طرح‌ها و حجم تسهیلات تا ۱۳۸۷/۵/۳۱ نشان می‌دهد.

۳. در گام بعدی با توجه به سه عامل «زمان» و «تعداد نیروی انسانی مجری طرح» و همچنین با توجه به «امکانات فیزیکی و پرسنلی سازمان کار و امور اجتماعی استان‌ها» به منظور مشارکت و همکاری با پرسشگران مجری طرح و به‌ویژه تقارن

اجرای طرح با ماه مبارک رمضان، جامعه آماری با حجم ۴۰۰۵ طرح تعیین و براساس این تعداد نمونه‌ها در هر یک از استان‌های کشور با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی تصادفی محاسبه شد.

جدول ۱. مقایسه سیمای آماری جامعه کلان بنگاه‌های زودبازده با جامعه نمونه‌گیری شده برحسب تعداد طرح‌ها و حجم تسهیلات تا ۱۳۸۷/۵/۳۱

جامعه نمونه‌گیری شده				جامعه آماری کلان				معیار طبقه‌بندی طرح
تسهیلات دریافتی		طرح‌ها		تسهیلات		طرح‌ها		
سهم (درصد)	میلیارد ریال	سهم (درصد)	تعداد طرح‌ها	سهم (درصد)	میلیارد ریال	سهم (درصد)	تعداد طرح‌ها	
-	-	-	-	۹/۴	۱۷,۶۱۳	۶۹	۳۲۱,۴۸۰	کمتر از ۱۰ میلیون تومان
۳/۷	۲۴۵/۲	۶۶	۲۶۴۲	۱۱/۲	۲۰,۹۸۶	۲۲	۱۰۲,۵۰۱	از ۱۰ میلیون تا ۵۰ میلیون تومان
۹۶/۳	۶,۳۹۱/۸	۳۴	۱۳۶۳	۷۹/۴	۱۴۸,۷۷۶	۹	۴۱,۹۳۳	از ۵۰ میلیون تومان به بالا
۱۰۰	۶,۶۳۷	۱۰۰	۴۰۰۵	۱۰۰	۱۸۷,۳۷۵	۱۰۰	۴۶۵,۹۱۴	جمع

مأخذ: پرتال آماری وزارت کار و امور اجتماعی تا ۱۳۸۷/۵/۳۱.

۲. نتایج به‌دست آمده از طرح آماری

جدول ۲، توزیع طرح‌ها در جامعه آماری مورد نمونه‌گیری بنگاه‌های زودبازده را از بعد تعداد بنگاه، حجم تسهیلات مصوب و میزان تسهیلات دریافتی نشان می‌دهد.

جدول ۲. توزیع طرح‌های مورد نمونه‌گیری بنگاه‌های زودبازده در زمان مراجعه (تابستان ۱۳۸۷)

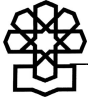
وضعیت بنگاه	بنگاه		تسهیلات مصوب		تسهیلات دریافتی	
	تعداد	سهم از کل	میلیون ریال	سهم از کل تسهیلات	میلیون ریال	سهم از کل تسهیلات
فعال	۳۱۹۲	۷۹/۷	۶,۰۸۸,۷۷۰	۷۷/۳	۵,۶۸۱,۰۰۰	۸۵/۶
غیرفعال	۶۱۴	۱۵/۳	۱,۴۷۱,۳۰۱	۱۸/۷	۸۲۳,۳۴۰	۱۲/۴
ساخت و ساز مسکن	۱۰۰	۲/۵	۱۴۰,۷۹۳	۱/۸	۱۳۳,۲۷۱	۲/۰
بنگاه‌هایی که تسهیلات نگرفته‌اند	۹۹	۲/۵	۳۴۶,۳۲۳	۲/۲	—	—
جمع	۴۰۰۵	۱۰۰	۸,۰۵۰,۱۸۷	۱۰۰	۶,۶۳۷,۶۱۱	۱۰۰

مأخذ: طرح ارزیابی بنگاه‌های اقتصادی زودبازده و کارآفرین در سال ۱۳۸۷ (مجرى طرح جهاد دانشگامى واحد علامه طباطبایى).

• به طوری که از جدول ۲ ملاحظه می‌شود از کل ۴۰۰۵ بنگاه مورد بررسی در زمان مراجعه، ۷۹/۷ درصد آنها، بنگاه فعال تلقی شده‌اند. بنگاه فعال به حالتی گفته می‌شود که بنگاه، مورد بهره‌برداری شده و مشغول فعالیت اقتصادی باشد.

• در عین حال ۱۵/۳ درصد از ۴۰۰۵ طرح مورد بررسی را بنگاه غیرفعال تشکیل داده‌اند. منظور از مشاهده بنگاه غیرفعال، ترکیبی از حالات مشروحه زیر است:

- بنگاه‌هایی که تکمیل شده اما به مرحله بهره‌برداری نرسیده‌اند،
- بنگاهی که بهره‌برداری شده، اما فعالیت اقتصادی در زمان مراجعه نداشته است،
- بنگاه در حال ساخت،
- تکمیل نشده و راکد،
- اجرا نشده.

• همچنین ۲/۵ درصد از طرح‌ها (به تعداد ۱۰۰ طرح)، ۱۳۳ میلیارد ریال تسهیلات دریافتی را به ساخت و ساز مسکن اختصاص داده‌اند که به تعبیری می‌توان آن را انحراف از اهداف مورد نظر از تأسیس بنگاه‌ها تلقی نمود. شایان اشاره است که بنا به دلایل گوناگون، نباید انحراف از اهداف مورد نظر را صرفاً در قالب ۲/۵ درصد مزبور محدود کرد. بلکه از ۱۵/۳ کل بنگاه‌های غیرفعال، بالغ بر ۵/۸ درصد آنها از زمره بنگاه‌های مشاهده نشده تلقی می‌شوند که تفصیل آن در جداول ۶ و ۷ صفحه بعد، نشان داده شده است.

• در میان طرح‌های مورد بررسی، ۲/۵ درصد دیگر از طرح‌ها (به تعداد ۹۹ طرح) بنگاه‌هایی بودند که برخلاف اطلاعات موجود در سامانه وزارت کار و امور اجتماعی که تسهیلات مصوبی به میزان ۳۴۶ میلیارد ریال را نشان می‌داد، مع الوصف بنا به اظهار مدیران بنگاه، هیچ‌گونه تسهیلاتی را دریافت ننموده بودند، تصور می‌رود احتمالاً بنگاه‌های مزبور از دریافت تسهیلات مورد تقاضای خود انصراف داده باشند.

• چنانچه قرار باشد انحراف منابع مالی از اهداف توجیهی طرح‌های انعقاد قرار داده شده را محاسبه کنیم، جدول ۳، حجم انحراف منابع را از یک نمونه ۴۰۰۵ نفری به دست می‌دهد.

جدول ۳. تصویر آماری انحراف از اهداف توجیهی طرح‌های زودبازده در یک نمونه ۴۰۰۵ نفری

وضعیت بنگاه	فعال	غیرفعال	انحراف منابع از اهداف توجیهی		
			مشاهده نشده*	ساخت و ساز مسکن	جمع
از نظر تعداد بنگاه	۳۱۹۲	۳۸۰	۲۳۴	۱۰۰	۳۳۴
درصد بنگاه‌ها	%۷۹/۷	%۹/۵	%۵/۸	%۲/۵	%۸/۳
از نظر حجم تسهیلات دریافتی (میلیون ریال)	۵,۶۸۱,۰۰۰	۵۰۹,۵۴۰	۳۱۳,۷۱۰	۱۳۳,۲۷۱	۴۴۶,۹۸۱
درصد حجم تسهیلات دریافتی	%۸۵/۶	%۷/۷	%۴/۷	%۲	%۶/۷

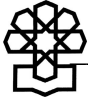
مأخذ: استخراج و محاسبه از یافته‌های طرح آماری ارزیابی عملکرد بنگاه‌های زودبازده اقتصادی، تابستان ۱۳۸۷.
* منظور از بنگاه مشاهده نشد، حالتی است که با توجه به آدرس مندرج در سامانه رایانه‌ای، بنگاه با مشخصات ثبت شده، یافت نشد و یا در آن آدرس، فعالیت اقتصادی مندرج در طرح پیشنهادی صورت نمی‌گیرد.

همچنین جدول ۴، انحراف منابع مالی را نسبت به تسهیلات سرمایه ثابت نشان می‌دهد.

جدول ۴. حجم انحراف منابع مالی نسبت به (تسهیلات سرمایه ثابت) و (کل تسهیلات)

وضعیت	بنگاه فعال		بنگاه غیرفعال		انحراف منابع		جمع کل	
	میلیارد ریال	سهم از کل تسهیلات	میلیارد ریال	سهم از کل تسهیلات	میلیارد ریال	سهم از کل تسهیلات	میلیارد ریال	سهم از کل تسهیلات
تسهیلات سرمایه ثابت	۴,۲۱۶/۴	۶۳/۵	۵۰۹/۵	۷/۷	۴۴۶/۹	۶/۷	۵,۱۷۲/۸	۷۸
تسهیلات سرمایه در گردش	۱,۴۶۴/۲	۲۲/۱	—	—	—	—	۱,۴۶۴/۲	۲۲
جمع کل تسهیلات	۵,۶۸۱/۰	۸۵/۶	۵۰۹/۵	۷/۷	۴۴۶/۹	۶/۷	۶,۶۳۷	۱۰۰

مأخذ: استخراج و محاسبه از یافته‌های طرح آماری ارزیابی آیین‌نامه بنگاه‌های زودبازده (تابستان ۱۳۸۷).

حجم تسهیلات سرمایه ثابت ۵,۱۷۲/۸ میلیارد ریال و تسهیلات در گردش ۱,۴۶۴/۲ میلیارد ریال است که به ترتیب ۷۸ درصد و ۲۲ درصد کل تسهیلات را شامل می‌شوند. با توجه به اینکه حجم انحراف منابع ۴۴۶/۹ میلیارد ریال است. در نتیجه از ۷۸ درصد تسهیلات سرمایه ثابت، ۸/۶ درصد آن انحراف منابع تلقی می‌شود. انحراف منابع مالی تسهیلات در گردش، قابل اثبات و برآورد نیست، زیرا عملاً مشهود نیست. یا اینکه نیازمند یک نظارت حقوقی و قضایی و حسابرسی است لذا کل انحراف منابع مالی قابل احصا و اندازه‌گیری نیست.

جدول ۵. مقایسه انحراف منابع مالی در دو حالت (نسبت به سرمایه ثابت) و (کل تسهیلات)

وضعیت	تعداد بنگاه‌ها	نوع تسهیلات				سهم از کل تسهیلات (درصد)
		سرمایه در گردش (میلیارد ریال)	درصد	سرمایه ثابت (میلیارد ریال)	درصد	
از ۱۰ میلیون تا ۵۰ میلیون تومان	۲۶۴۲	۱۶۰/۲	۲/۴	۸۵/۰	۱/۳	۲/۷
از ۵۰ میلیون تومان به بالا	۱۳۶۳	۱,۳۰۴/۰	۱۹/۶	۵,۰۸۷/۸	۷۶/۷	۹۶/۲
جمع	۴۰۰۵	۱,۴۶۴/۲	۲۲	۵,۱۷۲/۸	۷۸	۱۰۰

مأخذ: استخراج و محاسبه از طرح آمارگیری بنگاه‌های زودبازده - تابستان ۱۳۸۷.

• جدول ۶ و ۷ نیز توزیع طرح‌های مورد بررسی را برحسب اشتغال (اعم از بیمه شده و نیز بیمه شده یا تثبیت اشتغال نشان می‌دهد.

۱. یعنی ۴۴۶/۹ میلیارد ریال انحراف منابع تقسیم بر ۵۱۷۲/۸ حجم تسهیلات سرمایه ثابت ضربدر ۱۰۰.

جدول ۶. توزیع طرح‌های مورد بررسی برحسب ایجاد اشتغال در بنگاه‌های فعال

وضعیت بنگاه	تعهد اشتغال جدید (نفر)	اشتغال اعم از بیمه شده و بیمه نشده	اشتغال ایجاد شده بیمه شده (نفر)	درصد تحقق اشتغال	درصد تحقق اشتغال جدید بیمه شده
فعال	۲۳,۲۶۴	۱۱,۲۲۷	۸۸۷۳	۴۸/۲	۲۸/۱

مأخذ: همان.

جدول ۷. توزیع طرح‌های مورد بررسی برحسب تثبیت اشتغال در بنگاه‌های فعال

وضعیت بنگاه	تعهد تثبیت اشتغال (نفر)	اشتغال* تثبیت شده (نفر)	تحقق اشتغال (تثبیت شده)	اشتغال تثبیت شده بیمه شده (نفر)	درصد محقق تثبیت بیمه شده
فعال	۱۶,۴۲۱	۱۲,۱۰۸	۷۳/۷ درصد	۱۱,۸۹۴	۷۲/۴ درصد

مأخذ: همان

* منظور از اشتغال تثبیت شده، مربوط به طرح‌هایی است که دچار مشکل نقدینگی بوده‌اند که دریافت تسهیلات منجر به حفظ و تثبیت اشتغال و فرصت‌های شغلی موجود بنگاه می‌شود.

- جدول ۸ سرانه اشتغال بیمه شده و بیمه نشده و تثبیت شده را نشان می‌دهد.

جدول ۸. سرانه اشتغال ایجاد شده و تثبیت شده

(میلیون ریال)

تعداد بنگاه‌های فعال	تسهیلات دریافتی	اشتغال بیمه شده و بیمه نشده و تثبیت شده (نفر)*	سرانه اشتغال بیمه شده و بیمه نشده و تثبیت شده*	سرانه اشتغال بیمه شده و تثبیت شده
۳۱۹۲	۵,۶۸۱,۰۰۰	۲۳,۳۳۵	۲۴۳/۴	۲۷۳/۵

مأخذ: همان

* طبق اظهار کارفرما به طوری که ملاحظه می‌شود در این طرح آماری نمونه‌گیری، میانگین سرانه اشتغال در بنگاه‌های زودبازده به شرح جدول ۱۳ در دامنه بین ۲۴۳-۲۷۳ میلیون ریال است که برحسب بخش‌های کشاورزی، صنعتی و خدمات، متفاوت است اما در مجموع از هزینه سرمایه‌گذاری به‌ازای هر شغل جدید در برنامه چهارم (که ۴۷۴/۹ میلیون ریال است) کمتر است.

جمع‌بندی

نتایج طرح آمارگیری مشتمل بر ۴۰۰۰ طرح بنگاه‌های زودبازده با تسهیلات بالاتر از ۱۰ میلیون تومان، نشان‌دهنده آن است که:

۱. ۷۹/۷ درصد بنگاه‌ها فعال بوده‌اند. ۹/۵ درصد از کل طرح‌ها نیز غیرفعال محسوب شده‌اند. منظور از بنگاه غیرفعال مشتمل است بر: بهره‌برداری شده غیرفعال، درحال ساخت یا تجهیز، تکمیل نشده و راکد.

۲. ۸/۳ درصد از کل بنگاه‌ها (مشتمل بر ۳۳۴ بنگاه از کل ۴۰۰۰ بنگاه) به‌عنوان انحراف منابع مالی تلقی می‌شوند که ۲/۵ درصد آنها تسهیلات دریافتی را صرف ساخت و ساز مسکن کرده‌اند و ۵/۸ درصد نیز بنگاه‌هایی بوده‌اند که اصولاً مشاهده نشده‌اند و وجود خارجی نداشته‌اند.

۳. حجم تسهیلاتی که به‌عنوان انحراف منابع مالی قلمداد می‌شوند ۴۴۶/۹ میلیارد ریال است که نسبت به کل تسهیلات سرمایه ثابت ۸/۶ درصد است. انحراف منابع مالی در مورد سرمایه در گردش با انجام طرح‌های آمارگیری قابل برآورد نیست و برای محاسبه آن نیازمند نظارت حقوقی و بانکی و حسابرسی از دفاتر است.

۴. اشتغال محقق شده نسبت به اشتغال تعهد شده، ۴۸/۲ درصد است.

۵. درصد تحقق اشتغال تثبیت شده (بیمه شده) به تعهد تثبیت اشتغال، ۷۲/۴ درصد به‌دست آمده است.

۶. میانگین هزینه سرانه اشتغال در بنگاه‌های زودبازده (برحسب بیمه شده و بیمه نشده) در دامنه‌ای بین ۲۴۳-۲۷۳ میلیون ریال است که برحسب بخش‌های

کشاورزی، صنعتی و خدمات، متفاوت است اما در مجموع از هزینه سرمایه‌گذاری به ازای هر شغل جدید در برنامه چهارم - که ۴۷۴/۹ میلیون ریال است - کمتر است.

۷. بالاترین میانگین هزینه سرانه اشتغال مربوط بنگاه‌های صنعت و معدن (۳۸۰ میلیون ریال)، گردشگری (۳۰۰ میلیون ریال)، خدمات (۱۶۴ میلیون ریال) و سرانجام بخش کشاورزی (۱۲۰ میلیون ریال) است.

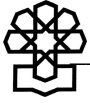
۸. ۷۸ درصد از حجم کل تسهیلات، متعلق به تسهیلات سرمایه ثابت و ۲۲ درصد از حجم کل تسهیلات، سرمایه در گردش را تشکیل داده است.

محدودیت‌های پیش‌روی تحقیق

مرکز پژوهش‌ها اعتقاد دارد، نتایج و یافته‌های آماری و اطلاعاتی از بنگاه‌های زودبازده (چه در سطح کلان و چه در سطح نمونه‌گیری) با محدودیت‌هایی روبه‌رو است و این‌گونه طرح‌های آمارگیری، اصولاً در حین اجرا نمی‌تواند برخی از حوزه‌های چالشی زیر را پاسخگو باشد:

۱. احتمال دارد متقاضیان بعد از دریافت تسهیلات، بخشی را در بنگاه و بخش دیگری را خارج از اهداف طرح مصوب (بنگاه) هزینه کرده باشند و رؤیت اسناد و مدارک آن هم توسط پرسشگران نمی‌تواند استنادی برای حصول اطمینان باشد.

۲. در بسیاری از موارد، تشخیص و شناسایی بسیاری از دستگاه‌های فنی و مهندسی و تخصصی به‌ویژه ماشین‌آلات کشاورزی، ماشین‌آلات و تجهیزات صنعتی و مهندسی و به‌خصوص آشنایی و شناخت نام تجهیزات پیچیده و تخصصی پزشکی در بنگاه‌های بهداشتی - درمانی، بی‌تردید برای پرسشگران امکان ندارد در این حالت،

رؤیت فاکتورها و اسناد و مدارک به‌لحاظ عدم آشنایی با نام و عملکرد این دستگاه‌ها نمی‌تواند شبیه انحراف منابع مالی (تسهیلات) را برطرف سازد. از طرف دیگر اعزام کارشناسان متخصص در هر حوزه فعالیت به همراه پرسشگران مقدور نیست.

۳. حجم تسهیلات سرمایه ثابت ۷۸ درصد و تسهیلات سرمایه در گردش ۲۲ درصد است اما امکان مطابقت اسناد و فاکتورها در بنگاه‌های دریافت‌کننده تسهیلات سرمایه در گردش با آنچه که تسهیلات را مصرف آن کرده‌اند، وجود ندارد به‌عنوان مثال تسهیلاتی که برخی از بنگاه‌های کشاورزی بابت پرواربندی، خرید علوفه، خرید دام و نظایر آنها دریافت کرده‌اند با توجه به مصرف علوفه، فروش دام و امثال اینها امکان رؤیت موارد کاربرد را کاهش می‌دهد، لذا امکان مطابقت فاکتورها و اسناد ارائه شده با شواهد موجود، میسر نیست.

۴. احتمال استفاده از اسناد جعلی و فاکتورسازی (نظیر فاکتورهای پیش‌خرید) از سوی تعداد قابل توجهی از کارفرمایان را نیز نمی‌توان کتمان کرد.

۵. میزان اشتغال موجود و اشتغال ایجاد شده در زمره مواردی است که متکی بر اظهارات کارفرمایان یا مدیران بنگاه‌هاست و طبعاً در این مورد پرسشگران به انجام سرشماری مبادرت نمی‌کنند. معمولاً کارفرمایان برای توجیه اشتغال‌زایی تسهیلات دریافتی، علاوه بر فهرست بیمه‌شدگان، آماری نیز از شاغلین غیربیمه‌ای ارائه می‌کنند و چون پرسشگران، مأمور سرشماری نیستند، صحت و سقم آمارهای ارائه شده، (غیر از بیمه‌شدگان) جای تردید دارد.

۶. براساس اطلاعات به‌دست آمده از ناظرین طرح آمارگیری از بنگاه‌های زودبازده، غالب مدیران و کارفرمایان این بنگاه‌ها، از شدت کثرت مراجعه پرسشگران

متعدد از نهادهای مختلف (اعم از دستگاه‌های اجرایی تولیدی و خدماتی ذی‌ربط، استانداری‌ها، ادارات کار و امور اجتماعی، نهادهای پژوهشی و... امثال آنها) و نشان دادن اسناد و مدارک به دفعات متعدد، ابراز خستگی و نارضایتی کرده و عدم ارائه مدارک را با بهانه نبود مدیران یا کارفرمایان بنگاه یا جدا بودن دفتر ستادی بنگاه‌ها در مکانی دورتر از محل تولید کالا و خدمات توجیه کرده‌اند.

مجموع عوامل یاد شده که صرفاً شمه‌ای از آن بیان شد، مؤید این حقیقت است که این‌گونه طرح‌های آمارگیری طراحی متدلوژی تحقیق ویژه‌ای را جهت ارزیابی دقیق‌تر طلب کند.

تصور می‌رود ارزیابی عملکرد آیین‌نامه بنگاه‌های زودبازده، نیازمند یک نوع نظارت حقوقی، حسابرسی و بانکی است و این ارزیابی صرفاً باید توسط نهادهایی که قانوناً اختیارات حسابرسی و بازرسی از دفاتر، اسناد و مدارک مالی بنگاه‌ها را دارند صورت پذیرد تا تخلفات احتمالی مالی و انحراف تسهیلات بانکی دریافت شده به‌درستی تعیین شود. مضاف بر آنکه بانک‌های عامل نیز هیچ‌گونه نظارتی بر نحوه مصرف تسهیلات اعطایی خود به این بنگاه‌ها نداشته‌اند.

بنابر دلایل ذکر شده، مرکز پژوهش‌های مجلس به‌عنوان ناظر علمی آمارگیری انجام شده، ضمن تأیید جنبه‌های فنی طرح انجام شده نتایج را رد یا تأیید نمی‌کند و تأکید می‌کند که متدلوژی تحقیق برای ارزیابی طرح‌های آمارگیری آینده، مستلزم بازنگری و تدقیق بیشتری است.

پیشنهاد سیاستی

با توجه به نتایج تحقیق دو نکته قابل توجه است:

۱. سیاست تشکیل بنگاه‌های زودبازده مورد تأکید است اما با توجه به آسیب‌های پیش‌روی این طرح، بدون ایجاد نظام‌های ساختارمند، اتصال رابطه بنگاه‌های بالادستی با بنگاه‌های پایین‌دستی اعم از ... زنجیره‌ای و خوشه‌ای، حلقه‌های تشکیلاتی مرتبط، تربیت مدیران ماهر، استقرار سیستم‌های اطلاعاتی مناسب، افزایش دانش اقتصادی، ایجاد بسترهای قانونی، تزریق اعتبارات به بنگاه‌های فعال و جدید، زمینه تحقق اهداف اشتغال پایدار را فراهم نخواهد کرد، ضمن اینکه آثار آن نیز در هاله‌ای از ابهام قرار دارد و بعضاً زمینه افزایش نقدینگی و جابه‌جایی اعتبارات از نظام پولی و بانکی به بخش‌های کاذب را فراهم خواهد کرد.

۲. با عنایت به اینکه، منابع و یافته‌های آماری و اطلاعاتی از بنگاه‌های زودبازده (چه در سطح کلان و خرد) با ابهامات ویژه‌ای روبه‌رو است، لذا نظارت برای حصول اطمینان از تحقق اهداف طرح از طریق آمارگیری و روش‌های فعلی پاسخگو نیست و باید روش‌های دیگری را برای نظارت طراحی و اجرا کرد.

منابع و مآخذ

۱. طرح آمارگیری ارزیابی عملکرد بنگاه‌های اقتصادی کوچک و متوسط (جهاد دانشگاهی واحد علامه طباطبایی، آذر ۱۳۸۷).
۲. سایر مآخذ به شرح مندرج در پانوشته‌ها.

شناسنامه گزارش

شماره مسلسل: ۹۷۳۵-۱

عنوان گزارش: خلاصه گزارش بررسی طرح آماری ارزیابی عملکرد آیین‌نامه تشکیل
بنگاه‌های اقتصادی زودبازده

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه اقتصاد کلان)

تهیه و تدوین: افشین حیدرپور

ناظر علمی: بهروز تصدیقی

متقاضی: لطفاله فروزنده (قائم مقام مرکز پژوهش‌ها)

سرپرستار: حسین صدری‌نیا

واژه‌های کلیدی:

۱. بنگاه‌های کوچک و متوسط

۲. زودبازده

۳. کارآفرینی

۴. اشتغال

تاریخ انتشار: ۱۳۸۸/۵/۱۴